

Uitsluitend per e-mail

Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. de vaste Kamercommissie Justitie en Veiligheid

Den Haag, 18 januari 2021
dossiernummer: 200587
uw kenmerk: n.v.t.
telefoonnummer: +31 (0)70 335 35 35
e-mail: secretariaat@advocatenorde.nl

Bijlage: inbreng van NOvA door de jaren heen

Betreft: toeslagenaffaire en toegang tot het recht

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Deze week debatteert uw Kamer over twee dossiers die veel raakvlakken met elkaar hebben, misschien wel meer raakvlakken dan men lief is. Morgen is het debat over de reactie van het inmiddels demissionaire kabinet over de toeslagenaffaire Kinderopvang. Woensdag vindt het zoveelste algemeen overleg over het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand plaats.

Laat ik beginnen bij dat laatste dossier. Het gaat om een voortgangsrapportage van de minister voor Rechtsbescherming over zijn contourennota van 9 november 2018 (Kamerstuk 31 753, nr. 155). Passages uit de laatste drie regeerakkoorden en beleidsnota's over het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand zijn terug te voeren op een brief uit 24 oktober 2008 van de toenmalig staatssecretaris van Justitie. Onderdelen uit de brief ter aanbieding van het advies "Van duur naar duurzaam" – Rechtsbijstand (Kamerstukken II 2008-2009 31 753, nr. 1) luiden als volgt:

"Uitgangspunt dient volgens de Regiegroep te zijn dat de burger zelf verantwoordelijkheid draagt voor de oplossing van gerezen conflicten én voorzieningen treft voordat onderling vertrouwen omslaat in wantrouwen. De verantwoordelijkheid van de overheid komt meer in beeld naarmate de zaken complexer worden of grote maatschappelijke of financiële belangen op het spel staan."

"De Regiegroep concludeert dat het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand evenwichtig is, in die zin dat recht wordt gedaan aan de verplichting van de overheid zorg te dragen voor een effectieve toegang tot het recht voor degenen die zelf niet in staat zijn om de kosten daarvan te dragen. Tegelijkertijd constateert zij dat het beleidsaccent – met name wegens het kostenvraagstuk – tot nu toe vooral ligt op een optimale toegang tot de advocaat en de rechter, in plaats van de toegang tot een oplossing van het probleem. Toegang tot het recht kan men krijgen door rechtsbijstand

Bezoekadres

Prinses Beatrixlaan 5
2595 AK Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

van een advocaat, maar ook door zelfredzaamheid, door een buitengerechtelijke klachten- of geschillenregeling of advies van andere (rechts)hulpverlener.”

In bijna alle volgende brieven die nadien naar uw Kamer zijn gestuurd door staatssecretarissen van Justitie en vanaf 2017 door de minister voor Rechtsbescherming zijn deze adviezen en het kostenvraagstuk, soms duidelijk zichtbaar, soms meer verhullend in modieuze termen als “de-burger-centraal”, “klantreis” en “innovatie” leidend geweest. Er is vervolgens onverantwoord bezuinigd op het stelsel door de vergoedingen voor advocaten te verlagen en indexaties te bevriezen waardoor advocaten in 2019 een lager punttarief hebben dan in 2009.

Al in 2017 maakte de Commissie Van der Meer de balans op: er is sprake van achterstallig onderhoud op het terrein van gefinancierde rechtsbijstand en de toegang tot het recht is in het geding.

Jarenlang wordt er door diverse organisaties (Nationale Ombudsman, rechterlijke instanties, wetenschap, advocatuur) aandacht gevraagd voor het probleem dat kwetsbare burgers onvoldoende zelfredzaam zijn, dat er sprake is van digitaal analfabetisme (zie WRR-rapport Weten is nog geen doen), van multi-problematiek en van steeds complexer regelgeving waardoor burgers vastlopen. Hun rechtsgevoel wordt aangetast en uiteindelijk verliezen zij het vertrouwen in de overheid.

Soms vond die zorg weerklank bij uw Kamer en is er tussentijds op punten bijgestuurd maar de ruimte die regeerakkoorden boden, werden door coalitiepartijen vaak als te beperkt ervaren. Het is dus vooral weerwerk geweest vanuit de oppositie. En soms kwam er een moedige motie vanuit de coalitie, zoals de motie van de leden Bernds en Oskam (CDA) waarin de regering verzocht werd bij toekomstige wetsvoorstellen in te gaan op het kosteneffect voor gefinancierde rechtsbijstand (motie van 2 april 2013, Kamerstuk 31 753, nr 59). Tot op de dag van vandaag is daar geen structurele uitvoering aan gegeven.

Vaak werden de zorgen vanuit de NOvA afgedaan als pure belangenbehartiging voor de portemonnee van de advocaat. De taak van de publiekrechtelijke beroepsorganisatie is echter het bevorderen, in het belang van een goede rechtsbedeling, van een behoorlijke uitoefening van de advocatenpraktijk. Die behoorlijke uitoefening is door aanhoudende bezuinigingen op sommige onderdelen onverantwoord onder druk komen te staan. Maar veel ernstiger is dat daardoor rechtzoekenden in de knel komen: sociaal advocaten ontberen toekomstperspectief en verlaten de advocatuur. De aantrekkelijkheid voor het vak voor jonge juristen neemt af.

De vanwege kostenbesparing ingevoerde beperkte openstelling van juridisch loketten leidde tot een toestroom aan vragen van burgers die zochten naar juridische hulp. Rechtzoekenden die onvoldoende zelfredzaam waren om de weg in digitale tools en zelfhulp pakketten te vinden. De vraag die dan op komt is: wat is erger: een open einde financiering bij toevoegingen (er is overigens al jaren sprake van onderbesteding) of een einde van vertrouwen van grote groepen burgers in de overheid omdat ze de toegang tot het recht niet meer weten te vinden?

Waar de dossiers Kinderopvangtoeslag en gefinancierde rechtsbijstand precies samen komen, mag elke lezer voor zichzelf bepalen. De NOvA heeft de volgende dringende oproep aan uw Kamer en de toekomstige minister voor rechtsbescherming en volksvertegenwoordigers:

1. Wees zuinig op het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand en investeer daarin.

Toelichting: ik volsta hier met een verwijzing naar alle brieven en rapporten die tot nu toe hierover naar uw Kamer zijn gestuurd.

2. **Toets wetsvoorstellen niet alleen op sec juridische aspecten maar ook op consequenties voor de rechtsbescherming.**

Toelichting: wetsvoorstellen worden nu in de fase van departementale voorbereiding onder meer door een van de 18 wetgevingsadviescommissies van de NOvA gevraagd van juridisch commentaar voorzien. Verbreed die toetsing naar rechtsbeschermings- en uitvoeringsvraagstukken door de pool van juridisch commentatoren uit te breiden met rechtshulpverleners en uitvoeringsambtenaren. Een nieuwe invoeringstoets is niet nodig. Het IAK (integraal afwegingskader is al een uitdijend kader dat steeds moeilijker hanteerbaar wordt).

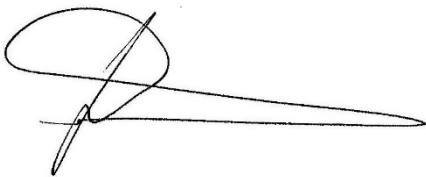
Een slimme integratie van bestaande toetsen en een gecombineerde paragraaf bij elk wetsvoorstel over de consequenties voor de rechtsbescherming en de daarmee gemoeide kosten maakt de impact van een wetsvoorstel voor de behandelend parlementsleden veel inzichtelijker.

3. **Neem niet alleen zo nodig een evaluatiebepaling op die de minister verplicht tot een wettelijke evaluatie na drie of vijf jaar maar introduceer een wettelijke *quickscan* verplichting voor de verantwoordelijk minister.**

Toelichting: deze methode zorgt ervoor dat gedurende drie jaar na invoering van de wet elk jaar een *quickscan* van de effecten van de nieuwe wet voor burgers, rechtsbescherming en uitvoering plaatsvindt. De *quickscan* kan worden uitgevoerd door een team van uitvoeringsambtenaren op het juiste niveau (echt uitvoering) sociaal advocaten, sociaal raadsliden en medewerkers juridisch loket. Op die manier kan zo nodig tijdig bijgestuurd worden.

4. **Laat in het volgend kabinet een minister voor Rechtsbescherming terugkeren, maar dan met de juiste agenda en toereikende middelen.**

Met vriendelijke groet,
namens de algemene raad,

mr. B.J.M. de Leest
portefeuillehouder rechtsbijstand